

1. Tiyatro, Trajedi ve Komedi

Tiyatronun Doğuşu

- "Theatron" Yunanca **görme yeri** anlamına gelir.
- Tiyatronun ilk örnekleri eski Yunan edebiyatında görülür.
- Şarap ve bağların tanrısı Diyonizes (Dionysos) adına düzenlenen törenlerden doğmuştur. (MÖ VI. yy)
- İlk örnekler trajedi ve komedidir. Dram daha sonra, romantizm döneminde ortaya çıkar.
- İlk örnekler manzumdur.

Trajedi (Tragedya)

- Sözlük anlamı **keçi ezgisi** demektir.
- Hüzünlü, acıklı konular işlenir.
- Krallar, soylular, tanrılar, yarı tanrılar gibi üst tabakadan kişiler olay kahramanlarıdır.
- Mitoloji, Yunan ve Latin tarihi konuları işlenir.
- Ahlak, erdem, kusursuzluk amaçlanır.
- Sıradan, basit, argolu, küfürlü bir dil kullanılmaz.
- Manzumdurlar.
- Beş bölümden oluşur. Üç birlik kuralına uyar.
- Koro, dans ve şarkılarla trajediye eşlik edip halkı temsil eder.
- Corneille ve Racine XVII. yy. Fransız edebiyatındaki önemli trajedi yazarlarıdır.
- Türk edebiyatından bazı trajedi örnekleri:
  - *Eşber Neşteren* - Abdülhak Hamit Tarhan
  - *Hürrem Sultan* - Orhan Asena
  - *Kurban* - Güngör Dilmen
  - *IV. Murat, Deli İbrahim, Kösem Sultan* - Turan Oflazoğlu

Komedi (Komedya)

- Kişisel ya da toplumsal kusur ve çelişkiler işlenir.
- Amaç güldürmek ve yanı sıra düşündürmektir.
- Kahramanlar, halktan seçilir. Manzum olarak yazılırlar.
- Sıradan bir üslup ve yer yer kaba sözcükler kullanılır.
- Yaralanma, öldürme vb. çirkin sayılabilecek her türlü davranış sahnede canlandırılabilir.
- Üç birlik kuralına uyulur.

Özet

- Tek perdeliktir.
- Konularına göre komediler:
  - **Karakter Komedi:** İnsan karakterinin zayıf, kusurlu ve gülünç yönleri sergilenir.
Örnek: *Müfettiş* - Gogol
Cimri, Gülünç Kibarlar - Moliere
Şair Evlenmesi - Şinasi
  - **Töre Komedi:** Toplumsal kusurları ele alır.
Örnek: *Şair Evlenmesi* - Şinasi
Eşek Arıları - Aristophanes
Gülünç Kibarlar - Moliere
  - **Entrika Komedi (Vodvil):** Tek amacı güldürmek olan ve seyircide merak ve şaşkınlık duygularını uyandıran komedir.
Örnek: *Yanlışlıklar Komedi* – Shakespeare

2. Dram

- Gerçek yaşamdaki gibi gülünç, komik ve eğlenceli konular ile acı, hüznün ve karamsar konular bir arada işlenir.
- Bu türün kurucusu ve en başarılı temsilcisi Shakespeare'dir.
- Üç birlik kuralına uyma zorunluluğu yoktur.
- Kahramanlar her tür toplumsal tabakadan seçilebilir.
- Olaylar tarihten ve günlük yaşamdan alınabilir.
- Yaralanma, öldürme vb. çirkin sayılabilecek her türlü davranış sahnede gösterilebilir.
- Nazım veya nesir olarak yazılabilirler.
- Victor Hugo, Schiller, Goethe, Shakespeare bu türün önemli sanatçılarıdır.

3. Tiyatronun Terimleri

- **Adapte:** Bir kültüre, ülkeye ait bir oyunun bir başka kültüre ve ülkeye özgü biçimde, kişi ve yer adları, toplumsal değerler, giysiler gibi unsurlarının değiştirilmesi.
- **Aksesuar:** Sahnede kullanılan her türden eşya.

Özet

- **Aktör:** Erkek oyuncu
- **Aktris:** Kadın oyuncu
- **Bale:** Dans ile sergilenen, anlatılan oyun.
- **Dekor:** Yapıtın konusuna, olayların geçtiği döneme uygun olarak sahnenin düzenlenmesini sağlayan malzeme.
- **Diksiyon:** Sözün doğru seslendirilmesi.
- **Dublör:** Asıl oyuncunun yerine kimi sahnelerde görev yapan kişi.
- **Epizot:** Ana olaya karışan ikinci derecedeki olay. Perde karşılığı da kullanılır.
- **Fars:** Basit, hareketli komedi.
- **Feeri:** Kahramanları; cinler, periler gibi gerçeküstü varlıklar olan, masal unsurları barındıran oyun. Masalların sahnelenmesi de denebilir.
- **Jest:** Oyuncunun beden hareketleri.
- **Kostüm:** Oyuncuların giysileri.
- **Mimik:** Yüz hareketleriyle bir duyguyu canlandırma.
- **Monolog:** Tek kişilik oyun.
- **Pantomim (Mim):** Sessiz, sözsüz, hareketlerle oynanan oyun.
- **Perde:** Perdenin açılması ve kapanması arasındaki bölüm.
- **Reji:** Eserin sahnelenmesi ve yönetilmesi.
- **Repertuvar:** Bir sezonda sahnelenecek oyun listesi.
- **Replik:** Bir oyuncunun diğer bir oyuncu konuşmaya başlamadan önceki sözü.
- **Sahne:** Eserin oynandığı yer.
- **Skeç:** Az kişili, gülmeceye dayalı, yalın, kısa oyun.
- **Tirat:** Oyuncunun uzun konuşması.
- **Tulûat:** Yazılı metne dayanmayan, doğaçlama oyun.

4. Tiyatronun Yapı Unsurları

1. **Olay Örgüsü / Vak' a:** Yapıtta aktarılan olay ve olaylar zinciri. Bu zincir, neden-sonuç ilişkisi içinde organik bir bütünlük gösterir. Olay, insan-insan, insan-toplum, insan-doğa mücadelesinden doğar.

Özet

2. **Kişiler:** Olayları var eden, yaşayan, insan veya insan kişilikli varlıklardır.
3. **Zaman:** Tiyatroda anlatma zamanı kullanılmaz. Olay zamanı, olayların oluş zamanıdır.
4. **Mekan:** Eserde yaşanan olayların sahnesidir.
5. **Oyuncular:** Olayları sahnede canlandıran kişilerdir.
6. **İzleyiciler:** Oyunu izleyen gerçek kişilerdir.